

DÜNYA İKTİSADİ VE SİYASİ GÜVENLİK İLE HUZURLU OLABİLDİ Mİ?

Prof. Dr. Sami Şener

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Şener, Sami. "Dünya iktisadi ve siyasi güvenlik ile huzurlu olabildi mi?", İNSAMER, 31.10.2019.

 Analiz

Günümüzde evrensel bir ilkeye dönüşen ve çağdaş uygarlığın simgesi olan sosyal güvenlik kavramı, temelde, ferdin karşılaşılabileceği ve hayatı için tehlike oluşturabilecek olaylara karşı bir güvence arayışının ürünüdür. Tarihin her döneminde insanlar, çeşitli sosyal güvenlik önlemlerini bulmuş ve kabul etmiştir. Önceleri kişisel, sonra karşılıklı yardım temeline dayanan bu sosyal güvenlik kurumlarının, çağdaş sosyal güvenlik sistemlerinin çekirdeğini oluşturdukları kabul edilmektedir.

Sosyal güvenlik sistemlerinin tarihsel gelişimleri incelendiğinde Sanayi Devrimi'nin bu süreçte bir yol ayrımı oluşturduğunu ve modern anlamda sosyal güvenlik sistemlerinin bu dönemden sonra ortaya çıktığını görebiliriz. Bunda, belki de sosyal güvenlik sistemlerinin varoluş nedeni olan risklerin büyük bölümünün, sanayileşmenin doğurduğu riskler olmasının da payı vardır. (Güvercin, 2004: 89-95)

Evet, güvenlik konusu büyük ölçüde insan sağlığı ve iktisadi geçim seviyesi konularında gündeme gelmiş ve bu sayede insan hayatının sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi ile ilgili maddi, fiziki ve iktisadi şartların düzenlenmesi söz konusu olmuştur. Fakat ne gariptir ki, güvenlik anlayışı, Batı'da fiziki güvenlik ihtiyacı olarak ön plana çıkmış, fakat insan için diğer güvenlik alanları gereği gibi dikkate alınmamıştır.

Hâlbuki insanın en önemli özelliği olarak, düşünce ve ahlak dünyası bulunmaktadır; ve insana yönelik birçok tehdit, insan düşüncesinin herhangi bir eğitici ve yönlendirici sistemin dışında gerçekleşmesiyle, birçok olumsuz ve tahrip edici hadiseler sebebiyle, meydana gelmektedir.

1789 Fransız Devrimi, devletle fert arasındaki ilişkiye yeni bir bakış açısı kazandırmış ve giderek değişik bir yardım anlayışı ortaya çıkmıştır. Tüm dikkatler yoksulluk kavramı

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

üzerinde toplanmış; tam istihdam, tıbbi yardım vb. konularda yeni düşünceler ortaya atılmıştır. Kamu yardımlarından yararlanmanın bir hak olduğu, 1793 tarihli İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'yle de onaylanmıştır. Ne var ki buradaki düşüncelerin hayata geçirilmesi mümkün olamamış ve 19. yüzyılın başlarına kadar bu konuda somut bir ilerleme sağlanamamıştır. (Güzel, 1999:459-460)

Anlaşıldığı gibi, insan hak ve güvenliği konularında, Fransız ihtilalinden sonraki 100 yıl kadar süre içerisinde çok az bir gelişme kaydedilmiş ancak bu konular bir türlü sağlıklı bir yapıya kavuşturulamamış, istenilen amaçlara tam olarak erişilememiştir. Bu durum, sosyal güvenlik mekanizmalarının eksikliğinden çok, insanın niteliği ve özelliğinin tam olarak kavranamamış olmasından kaynaklanmıştır. İlâveten, sistemlerin kendi fayda ve menfaati dışındaki olaylara karşı içtenlikle yaklaşmamasının da bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Sosyal güvenlik kavramı ile ilgili Batı dünyasındaki gelişmeler, insani ve sosyal güvenlik meselesinin gerçekleşmesine ait rol ve sorumluluklardan çok, bu işin hangi ideolojik çerçeveye oturtulması konusunda ilgili tartışmalardan hareket etmiştir. Özellikle kapitalist anlayışın toplumda oluşturduğu eşitsizliğe karşı, sosyalist düşünceye sahip olanlar, konunun bir devlet kontrolünde olmak yerine, toplumsal sınıf mücadelesinin siyasi bir kararı olması gerektiği üzerinde durmuştur.

Gelişmiş kapitalist ülkelerde refah devleti, az gelişmişlerde sosyal devlet olarak adlandırılan devlet biçimi; kapitalizmin kendini dünya sosyalist sisteminin baskısı altında biçimlendirmek zorunda kaldığı bir yüzyılın

yapısıdır. Refah devleti/sosyal devlet olgusunda bu etkenin varlığı temel önemdedir; bu yönüyle sosyal devlet “sermaye zorunlulukları”nın doğal sonucu değil, dünya genelinde yürüyen kapsamlı bir toplumsal sınıfsal mücadele zorlamasının siyasal ürünlerinden biridir. Tekelci devlet kapitalizminin bu devlet biçimi, sermayenin tüm kesimlerince değil, dünya genelinde büyük işgal hareketini yürüten bir azınlık tarafından reddedilmektedir. Bu azınlığın “zorunlulukları”nı tarihin zorunlulukları hâline getirmek, asıl olarak neoliberalizmin görevidir; küreselleşme ve sermayenin uluslararasılaşması kuramları bu görevi yeterince yerine getirmektedir. Yapılması gereken; tarihî sınıf mücadelelerini tarihî olarak görmeye başlamak ve sosyal devlet kazanımının önünde “kuramsal imkânsızlık” gibi bir engel olmadığını ortaya koymaktır. (Güler, 2006:1-2)

Aslında sosyalist anlayış da, diğer konularda olduğu gibi, güvenlik konusunu da sadece işçi sınıfının hakları açısından ele alarak, konuyu objektif ve gerçekçi bir zemine oturtamamıştır.

Güvenlik konusu; temelinde sosyal ve ahlaki, yüzeyinde ise çeşitli alanlara yönelik bir dizi uygulamalı tedbiri içine alan kapsamlı bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Güvenliğin sosyal yönü, bir ilim disiplini olarak ihtiyaçların ortaya çıkmasıyla gelişmiş ve tüm dünyada gerçekleşmesi gereken toplumsal bir görev ve sorumluluk olarak gündeme gelmiştir.

Fakat özellikle sosyal güvenliğin gerçekleşmesi; insana bakış, değerlendirilme ve onun değerli ve iyi bir hayat seviyesine göre yaşaması gerektiğine olan inanç ve ahlaki değer sisteminin varlığına bağlı olmaktadır. İnsanın diğer insanları mağduriyete sürüklediği, sömürdüğü ve hatta

*İnsanlarda
ahlaki ve
dinî eğitim
sağlanmadan,
sosyal ve
diğer güvenlik
alanlarını
sağlamanın
mümkün
olmadığını,
dünya
toplumları
henüz
anlayabilmiş
değildir.*

bazı menfaatler karşılığında onu yurdundan sürüp canına kıydığı bir düzende hangi sosyal güvenlik anlayışından bahsedebileceğiz? Birçok önemli sosyal değer küresel niteliği ortadayken, bırakın sosyal güvenliği, modern dünyada insanın temel haklarını ortadan kaldıran, belirli toprak parçası veya yer altı ve yer üstü zenginliklerini ele geçirmek için topluları topyekûn göçe ve hatta ölüme mahkûm eden acımasız düşünceleri ortadan kaldıramamanın sıkıntısı yaşanmaktadır.

Bu yüzden, insanlarda ahlaki ve dinî eğitim sağlanmadan, sosyal ve diğer güvenlik alanlarını sağlamanın mümkün olmadığını, dünya topluları henüz anlayabilmiş değildir.

İslam'da dayanışma ve sosyal güvenliğin şumulü Batı'daki manasından hem daha geniş hem de daha çok yönlüdür. İslam, bütün hayat alanlarında insanların dayanışma ve yardımlaşma içinde olduğu bir toplum anlayışını benimsemiş, bu toplumun da kardeşlik, merhamet, karşılıklı sevgi ve saygı temellerine oturtulması için bütün imkânların seferber edilmesini istemiştir. İslam'da gündemin başında, insanın dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez tabii haklarının tamamının, yani insan onurunun toplum tarafından korunması ve her türlü gelişme ve kalkınmada insanı araç değil amaç bilmenin geldiğini unutmamak gerekir. (Beşer, 1990)

Güvenlik denince sadece insanın fiziki ve iktisadi güvenliği akla gelmemelidir.

Evet, bu önemli ihtiyaçlar karşılanmakla birlikte, kişinin huzur ve mutluluğunu sağlayacak, düşünce ve duygu dünyasına destek verecek sistem ve mekanizmaların gerçekleşmesi çok daha önemlidir.

Bu konuya bir örnek olarak insanları aldatıp mağdur eden "kandırma" eyleminden bahsetmek gerekir. Gıda, eşya ve bilgi gibi hayatımızı anlamlı kılan birçok konuda istismar ve tehlikelerle karşı karşıya bulunuyoruz. Kandırma olayını, hangi fiziki veya teknik düzenleme ile ortadan kaldırebiliriz?

Hayatımız; düşünce, duygu, sağlık, kültürel ve ahlaki haklar bakımından güvensiz bir durumla karşı karşıya kalmaktadır. Bütün bunların bilgisizlikten veya teknik imkânların yetersizliğinden kaynaklandığını söylemek mümkün mü? Bütün bunlar tek kelime ile insanlığın, insanlık değerlerinin kaybolmasının ve bir manada sadist bir ruh ve düşünce yapısına sahip olunmasının bir sonucu olarak gerçekleşmektedir.

Bu gibi problemleri önlemek amacıyla polis, zabıta, sağlık hizmeti ve eğitim gibi karşı tedbirler alınmaktadır. Fakat bütün bu çabalar, insanları zarardan korumadığı gibi, söz konusu olumsuz eylemler de gün geçtikçe artmaktadır.

Bir araştırmada, suç oranlarının artışı ile ilgili verilen bilgilerde, şehir hayatındaki suç oranının köydekine göre birkaç misli daha fazla arttığı ortaya çıkmıştır.

Konuya bilgi, eğitim, iktisadi ve fiziki imkânların çokluğu açısından baktığımızda, şehirlerde daha az suç işlenmesi gerektiğini düşünebiliriz. Hâlbuki bu durum tam tersine işlemekte ve suç işlemeye yönelik şartlar konusunda, şehrin daha çok suç işlemeyi sağlayan etkene sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Bu durumda ister istemez, olayın sosyal, ahlaki ve hatta dinî boyutuna bakmak zorunda kalmaktayız. İnsanı, insanca ve başkalarına yönelik ahlaki ve sosyal davranış kuralları ile yaşamaya yönelten faktörlerin, ruhi ve ahlaki değerler etrafında toplandığı bilinmektedir. Burada dikkati çeken en önemli konu, eğitimin ve sosyal yaşama kurallarının bu tür manevi değerlerle takviye edilememesinin eksikliği olmaktadır. Bir hadisi şerifte geçen: "*Sizden biriniz kendisine yapılmasını istediği bir şeyin kardeşine de yapılmasını istemedikçe tam mü'min olamaz.*" (Buharî, İman, 71) ifadesi, aslında sosyal güvenliğin, güçlü ve temiz bir inanç değeri ile gerçekleşebileceğini göstermektedir.

Bütün bu konular çerçevesinde günümüzde gerçek bir "güvenlik anlayışı ve kültürü"nden tam anlamıyla söz edememekteyiz; çünkü

güvenlik probleminin sonuçları ile uğraşılmakta fakat kaynağına inilememektedir.

Güvenliğin kaynağına inmek, güvenliği gündemde tutacak bir ortamı sürekli kılmak ancak güvenlik duygusunu hâkim kılmakla olabilecektir.

Bu durumda, güvenlik duygusunu ve şuurunu nasıl kalıcı kılabiliriz sorusu gündeme geliyor.

Güvenlik düşüncesi ve duygusu, insanın ahlak ve dinî değerlerinden kaynaklanır.

Hz. Muhammed (s) , vazgeçilmez temel hakları şu şekilde ifade etmiştir:

“Ey insanlar! Kanlarınız (hayatınız), mallarınız, haysiyet ve şerefınız, Rabbinizle buluşacağınız (güne) kadar, bu mahalde (Mekke), bu ay da (Zilhicce), bu günün kutsallığı gibi kutsal ve saygındır. Dikkat ediniz! Tebliğ ettim mi? Ey Allah’ım, sen şahit ol!..”

Üstelik bu haklar, İslam devletinin temel görevleri içine alınmıştır. Bu konuda Kur’an-ı Kerim çok boyutlu bir sosyal güvenlik anlayışını önümüze koymaktadır:

“Yüzlerinizi doğudan yana ve batıdan yana çevirmeniz iyi olmak demek değildir; fakat iyi olan Allah’a, ahiret gününe, meleklerle, kitaba, peygamberlere

inanana; O’nun sevgisi ile yakınlarına, yetimlere, düşkünlere, yolculara, yoksullara ve kölelerin özgürlüğü uğruna malından veren; namaz kılan, zekât veren ve ahitleştiklerinde ahitlerine vefa gösterenler; zorda, darda ve savaş alanında sabredenlerdir. İşte onlar doğru olanlardır ve sakınanlar ancak onlardır.” (Bakara, 177).

Bu ayette, sosyal güvenlik hadisesinin toplum katmanları arasındaki farklılık, yol emniyeti, yetim ve düşkün insanlar ve köleler gibi son derece geniş bir yelpazede ele alındığı görülmektedir.

İslam, Müslüman toplumun, bu tür hayati görevleri yerine getirmeyen devlet başkanını zorlama yetkisi olduğunu söylemektedir.

Günümüz modern anlayışı, birtakım müeyyideleri ve buna ait cezaları ortaya koyarken, en önemli konu olan insanın bilgi ve ahlak alanında sahip olması gereken eğitim ve bunun ortaya koyacağı şahsiyet ve yaşama kültürüne ait değerlerini ihmal etmektedir. Bu yüzden, sosyal güvenliğin öncelikle ahlak, kültür ve manevi değerlerin insan ruhunda ve yaşayış sisteminde yerleşmesi ile mümkün olabileceğini, daha sonra ise bu çerçevede aklın, hukukun ve teknik imkânların devreye girmesiyle kapsamlı bir şekilde gerçekleşebileceğini kabul etmek durumundayız.

Kaynakça

Beşer, Faruk. (1990). “İslam’da Sosyal Güvenlik”, *Altınoluk Dergisi*. İstanbul.

Buhari, “İman”, 71.

Güler, Birgül Ayman. (2006). “Sosyal Devlet ve Yerelleşme”, *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi*. Yayed Org.

Güzel, A., A. R. Okur. (1999). *Sosyal Güvenlik Hukuku*. 7. Baskı, İstanbul: Beta Basım, 1-70, 459- 460.

Güvercin, Cemal Hüseyin. (2004). “Sosyal Güvenlik Kavramı ve Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Tarihçesi”, *Ankara Üniv. Tıp Fakültesi Mecmuası*. Cilt 57, Sayı 2, 89-95.

Kur’an-ı Kerim, Bakara Suresi, Ayet 177.

Sorularla İslamiyet Sitesi, “İslamiyet’te Hak ve Özgürlükler, Veda Hutbesi”.